

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2014. október 21.

KÉMIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Az írásbeli feladatok értékelésének alapelvei

Az írásbeli dolgozatok javítása a kiadott javítási útmutató alapján történik.

Az elméleti feladatok értékelése

- A javítási útmutatótól eltérni nem szabad.
- $\frac{1}{2}$ pontok nem adhatók, csak a javítókulcsban megengedett részpontozás szerint értékelhetők a kérdések.

A számítási feladatok értékelése

- A javítási útmutatóban szereplő megoldási menet szerinti dolgozatokat az abban szereplő részpontozás szerint kell értékelni.
  - Az objektivitás mellett a **jóhiszeműséget** kell szem előtt tartani! Az értékelés során pedagógiai célzatú büntetések nem alkalmazhatók!
  - Adott – hibátlan – megoldási menet mellett nem szabad pontot levonni a **nem kért** (de a javítókulcsban megadott) részeredmények hiányáért. (Azok csak a részleges megoldások pontozását segítik.)
  - A javítókulcstól eltérő – helyes – levezetésre is maximális pontszám jár, illetve a javítókulcsban megadott csomópontok szerint részpontozandó!
  - **Levezetés, indoklás nélkül** megadott pusztá végeredményért **legfeljebb** a javítókulcs szerint arra járó 1–2 pont adható meg!
  - A számítási feladatra a maximális pontszám akkor is jár, ha **elvi hibás reakcióegyenletet** tartalmaz, de az a megoldáshoz nem szükséges (és a feladat nem kérte annak felírását)!
  - Több részkérdésből álló feladat megoldásánál – ha a megoldás nem vezet ellentmondásos végeredményre – akkor is megadható az adott részkérdésnek megfelelő pontszám, ha az **előzőekben kapott, hibás eredménnyel** számolt tovább a vizsgázó.
  - A számítási feladat levezetésénél az érettségien **trivialitásnak** tekinthető összefüggések alkalmazása – részletes kifejtésük nélkül is – maximális pontszámmal értékelendő. Például:
    - a tömeg, az anyagmennyiség, a térfogat és a részecskeszám átszámításának kijelölése,
    - az Avogadro törvényéből következő trivialitások (sztöchiometriai arányok és térfogatarányok azonossága azonos állapotú gázoknál stb.),
    - keverési egyenlet alkalmazása stb.
  - Egy-egy **számítási hibáért** legfeljebb 1–2 pont vonható le (a hibás részeredménnyel tovább számolt feladatra a többi részpont maradéktalanul jár)!
  - **Kisebb elvi hiba** elkövetésekor az adott műveletért járó pontszám nem jár, de a további lépések a hibás adattal számolva pontozandók. Kisebb elvi hibának számít például:
    - a sűrűség hibás alkalmazása a térfogat és tömeg átváltásánál,
    - más, hibásan elvégzett egyszerű művelet,
    - hibásan rendezett reakcióegyenlet,amely nem eredményez **szembetűnően** irreális eredményt.
-

-
- **Súlyos elvi hiba** elkövetésekor a javítókulcsban **az adott feladatrésze**re adható további pontok nem járnak, ha hibás adattal helyesen számol a vizsgázó. Súlyos elvi hibának számít például:
    - **elvileg hibás reakciók** (pl. végbe nem menő reakciók egyenlete) alapján elvégzett számítás,
    - az adatokból **becslés alapján** is **szembetűnően irreális** eredményt adó hiba (például az oldott anyagból számolt oldat tömege kisebb a benne oldott anyag tömegénél stb.). (A további, külön egységként felfogható feladatrészek megoldása természetesen itt is a korábbiakban lefektetett alapelvek szerint – a hibás eredménnyel számolva – értékelhető, feltéve, ha nem vezet ellentmondásos végeredményre.)

1. Elemző és számítási feladat (15 pont)

- a) víz szerepe: **oldószer** 1 pont
 $m(\text{víz}) = 200,0 \text{ cm}^3 \cdot 1,00 \text{ g/cm}^3 = 200,0 \text{ g}$ 1 pont
 $m(\text{oldat}) = m(\text{NaNO}_3) + 200,0 \text{ g}$ 1 pont
 $46,4 = \frac{m(\text{NaNO}_3)}{m(\text{NaNO}_3) + 200,0} \cdot 100$ (a tömeg% helyes kifejezése) 2 pont
 $m(\text{NaNO}_3) = 173 \text{ g}$ 1 pont
- b) $\text{NH}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{NH}_4^+ + \text{OH}^-$ 1 pont
 víz szerepe: **Brönsted-sav** 1 pont
- c) $2 \text{F}_2 + 2 \text{H}_2\text{O} = 4 \text{HF} + \text{O}_2$ 1 pont
 A víz szerepe: **redukálószer** 1 pont
- d) $\text{Ca} + 2 \text{H}_2\text{O} = \text{Ca}(\text{OH})_2 + \text{H}_2$ 1 pont
 A víz szerepe: **oxidálószer** 1 pont
- e) A víz szerepe: **Brönsted-bázis** 1 pont
 pl. HCl-gázt (vagy bármilyen savat) vezetünk vízbe 1 pont
 $\text{HCl} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{Cl}^-$ 1 pont

2. Esettanulmány (16 pont)

- a) A klór *sárga / sárgászöld / zöld* színű, *szúrós / kellemetlen* szagú, a levegőnél *nagyobb* sűrűségű gáz. 2 pont
 (két helyes válasz 1 pont, minden más esetben 0 pont)
- b) A klór fertőtlenítőszer, tisztítószer, fehéritőszer gyártásának alapanyaga. 1 pont
 A klór oxidáló hatású. 1 pont
- c) Szembe kerülve: égő, szúró fájdalom, könnyezés jelentkezik. 3 pont
 Bőrre kerülve: égő érzést, hólyagképződést okoz. 1 pont
 Belélegezve: köhögésre ingerlő, fullasztó hatású. 1 pont
 Szembe kerülése esetén bő vízzel kell mosni és orvoshoz menni.
- d) $\text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{HCl} + \text{HOCl}$ 1 pont
- e) NaOCl 1 pont
- f) $\text{NaOCl} + 2 \text{HCl} = \text{NaCl} + \text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O}$ 2 pont
 (az egyenlet helyes felírása, de helytelen rendezés esetén 1 pont)
- g) A fürdőszoba térfogata: $V = 18 \text{ m}^3$ 1 pont
 $V(\text{Cl}_2) = 0,001 \cdot 18,0 = 0,0180 \text{ m}^3 = 18,0 \text{ dm}^3$ 1 pont
 $n = V/V_M$ vagy ennek alkalmazása 1 pont
 $n(\text{Cl}_2) = \frac{18,0 \text{ dm}^3}{24,5 \text{ dm}^3 / \text{mol}} = 0,735 \text{ mol}$ 1 pont

3. Négyféle asszociáció (10 pont)

Minden helyes válasz 1 pont.

1. C	2. D	3. B	4. C	5. B
6. A	7. D	8. A	9. D	10. B

4. Egyszerű választás (6 pont)

Minden helyes válasz 1 pont.

1. D
2. B
3. A
4. C
5. D
6. D

5. Táblázatos feladat (17 pont)

1.	Etén	<i>1 pont</i>
2.	C ₄ H ₆	<i>1 pont</i>
3.	Etén konstitúciós képlete	<i>1 pont</i>
4.	Buta-1,3-dién konstitúciós képlete	<i>1 pont</i>
5.	Alkének	
6.	Alkadiének	<i>(5-6. válaszáért együtt jár a pont) 1 pont</i>
7.	Addíció	
8.	Addíció	<i>(7-8. válaszáért együtt jár a pont) 1 pont</i>
9.	1,2-dibrómetán és konstitúciós képlete	<i>(1-1 pont) 2 pont</i>
10.	3,4-dibrómbut-1-én és konstitúciós képlete	<i>(1-1 pont) 2 pont</i>
11.	1,4-dibrómbut-2-én és konstitúciós képlete	<i>(1-1 pont) 2 pont</i>
12.	1,2,3,4-tetrabrómbután és konstitúciós képlete	<i>(1-1 pont) 2 pont</i>
13.	$\left(-\text{CH}_2-\text{CH}_2- \right)_n$	<i>1 pont</i>
14.	$\left(-\text{CH}_2-\text{CH}=\text{CH}-\text{CH}_2- \right)_n$	<i>1 pont</i>
15.	műanyaggyártás	
16.	(mű)gumigyártás	<i>(15-16. válaszáért együtt jár a pont) 1 pont</i>

6. Alternatív feladat (10 pont)

A.) Elemző feladat

a)	CH ₃ -CH ₂ -CH ₂ -OH	propán-1-ol	<i>1 pont</i>
	$\begin{array}{c} \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{OH} \end{array}$	propán-2-ol	<i>1 pont</i>
	CH ₃ CH ₂ -O-CH ₃	etil-metiléter	<i>1 pont</i>
b)	1. Etil-metiléter		<i>1 pont</i>
	2. Propán-2-ol		<i>1 pont</i>
	$\begin{array}{c} \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{OH} \end{array} + \text{CuO} = \begin{array}{c} \text{H}_3\text{C}-\text{C}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{O} \end{array} + \text{Cu} + \text{H}_2\text{O}$		<i>1 pont</i>
	Aceton / Propanon / Propán-2-on		<i>1 pont</i>
	3. Propán-1-ol		<i>1 pont</i>
	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{OH} + \text{CuO} = \text{CH}_3\text{CH}_2\text{CHO} + \text{Cu} + \text{H}_2\text{O}$		<i>1 pont</i>
	Propanal		<i>1 pont</i>

B.) Számítási feladat

- a) A vegyület moláris tömege: $M = \rho_{\text{rel}} \cdot M(\text{O}_2)$ 2 pont
 (vagy az összefüggés alkalmazása) 1 pont
 $M = 1,875 \cdot 32,0 \text{ g/mol} = 60,00 \text{ g/mol}$ 1 pont
 A tömegszázalékos összetétel alkalmazása 1 pont
 $n = m/M$ alkalmazása 1 pont
 Szén: $m(\text{C}) = 60,00 \cdot 0,40 = 24,00 \text{ g}$, $n(\text{C}) = 2 \text{ mol}$ 1 pont
 Oxigén: $m(\text{O}) = 60,00 \cdot 0,533 = 32,0 \text{ g}$, $n(\text{O}) = 2 \text{ mol}$ 1 pont
 Hidrogén: 6,67 tömeg%: $m(\text{H}) = 60,00 \cdot 0,0667 = 4,00 \text{ g}$, $n(\text{H}) = 4 \text{ mol}$ 1 pont
 Molekulaképlet: **$\text{C}_2\text{H}_4\text{O}_2$** 1 pont
- b) Pl.: CH_3COOH - ecetsav / etánsav 1 pont
(Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)

7. Kísérletelemző feladat (12 pont)

- a) Sósav 1 pont
- b) A sósav reakcióba lép a mészkövel, eközben szén-dioxid-gáz keletkezik 1 pont
 $\text{CaCO}_3 + 2 \text{HCl} = \text{CaCl}_2 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$ 1 pont
- c) A gyújtópálca elalszik. 1 pont
 A szén-dioxid nem táplálja az égést. 1 pont
- d) Szénsav (CO_2 -dal telített víz) 1 pont
- e) A szénsav oldja a mészkövet (*kalcium-hidrogén-karbonát képződése közben*) 1 pont
- f) Az oldatból csapadék válik ki (*a kémcső falára fehér, szilárd anyag válik ki*) 1 pont
 Kalcium-karbonát (vízkő) keletkezik. 1 pont
 $\text{Ca}(\text{HCO}_3)_2 = \text{CaCO}_3 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$ 1 pont
- g) Víz hatására a mészkő változatlanul a kémcső alján marad. 1 pont
- h) A víz nem oldja a mészkövet (kalcium-karbonátot). 1 pont

8. Számítási feladat (14 pont)

- a) $M(\text{NaOH}) = 40,0 \text{ g/mol}$, $1,000 \text{ dm}^3$ kiindulási nátrium-hidroxid-oldatban: 1 pont
 $n(\text{NaOH}) = 4,00 \text{ g} / 40,0 \text{ g/mol} = 0,100 \text{ mol}$ 1 pont
 A kiindulási nátrium-hidroxid-oldat: $c(\text{NaOH}) = 0,100 \text{ mol/dm}^3$ 1 pont
 NaOH (erős bázis) esetén: $c(\text{NaOH}) = [\text{OH}^-]$ (vagy ennek alkalmazása) 1 pont
 $[\text{OH}^-] = 0,100 \text{ mol/dm}^3$
 $\text{pOH} = -\lg [\text{OH}^-]$ (vagy ennek alkalmazása) 1 pont
 $\text{pH} + \text{pOH} = 14$ (vagy ennek alkalmazása) 1 pont
 $\text{pOH} = 1,00$, **$\text{pH} = 13,00$** 1 pont
- b) $n(\text{NaOH}) = c \cdot V$ (vagy ennek alkalmazása) 1 pont
 A kiindulási nátrium-hidroxid-oldatban: $n(\text{NaOH}) = 0,0450 \text{ mol}$ 1 pont
 A kapott oldatban: $n(\text{NaOH}) = 0,00500 \text{ mol}$ 1 pont
 $2 \text{NaOH} + \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{Na}_2\text{SO}_4 + 2 \text{H}_2\text{O}$ (vagy a mólarányok helyes használata) 1 pont
 A reakcióban reagált: $n(\text{NaOH}) = 0,0450 - 0,0050 = 0,0400 \text{ mol}$ 1 pont
 $n(\text{H}_2\text{SO}_4) = \frac{1}{2} n(\text{NaOH}) = 0,0200 \text{ mol}$ 1 pont
 $V(\text{H}_2\text{SO}_4\text{-oldat})_{\text{kiindulási}} = 50,0 \text{ cm}^3$, 1 pont
 $c(\text{H}_2\text{SO}_4) = 0,0200 \text{ mol} / 0,0500 \text{ dm}^3 = \mathbf{0,400 \text{ mol/dm}^3}$ 1 pont
(Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)